

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
ANTHONY'EGO MICHAELA COLLINSA
przedstawiona w dniu 5 maja 2022 r.¹

Sprawa C-700/20

The London Steam-Ship Owners' Mutual Insurance Association Limited
przeciwko
Królestwu Hiszpanii

{wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Commercial Court) [sąd wyższej instancji (Anglia i Walia), wydział Queen's Bench (izba gospodarcza)], Zjednoczone Królestwo}}

Odesłanie prejudycjalne – Współpraca sądowa w sprawach cywilnych i handlowych –
Rozporządzenie (WE) nr 44/2001 – Artykuł 1 ust. 2 lit. d) – Artykuł 34 pkt 1 i 3 –
Uznanie orzeczenia wydanego w innym państwie członkowskim – Orzeczenie niedające się
pogodzić z innym orzeczeniem powtarzającym treść orzeczenia arbitrażowego wydanego między
tymi samymi stronami w państwie członkowskim, w którym wystąpiono o uznanie

I. Wprowadzenie

1. Niecałe dwie dekady temu, w listopadzie 2002 r., *M/T Prestige* (zwany dalej „statkiem”), będący zbiornikowcem pojedynczokadłubowym zarejestrowanym na Bahamach, zламаł się na dwie części i zatonął u wybrzeży Galicji (Hiszpania). Przewoził on 70 000 ton ciężkiego oleju napędowego, który wydostał się, powodując poważne szkody dla plaż, miast i wsi wzdłuż północnego wybrzeża Hiszpanii i zachodniego wybrzeża Francji. Jak wyjaśniono w pkt 13–26 niniejszej opinii, zatonięcie statku wywołało długotrwały spór między jego ubezpieczycielami a państwem hiszpańskim, który to spór toczył się w ramach dwóch odrębnych postępowań w dwóch państwach członkowskich. Skutkowało to wydaniem dwóch wyroków: jeden został wydany przez Audiencia Provincial de La Coruña (sąd okręgowy w A Coruña, Hiszpania), a drugi przez High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Commercial Court) [sąd wyższej instancji (Anglia i Walia), wydział Queen's Bench (izba gospodarcza), Zjednoczone Królestwo]. Państwo hiszpańskie ostatecznie wystąpiło o uznanie wyroku wydanego przez Audiencia Provincial de La Coruña (sąd okręgowy w A Coruña, Hiszpania) przez sądy Anglii i Walii. W ostatnich dniach okresu przejściowego po wystąpieniu Zjednoczonego Królestwa z Unii Europejskiej High Court of Justice (England & Wales) zwrócił się do Trybunału Sprawiedliwości z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie

¹ Język oryginału: angielski.

prejudycjalnym, dążąc do uzyskania wykładni art. 1 ust. 2 lit. d) oraz art. 34 pkt 1 i 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych².

II. Ramy prawne

A. Prawo międzynarodowe

2. Artykuł I ust. 1 Konwencji o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych sporządzonej w Nowym Jorku w dniu 10 czerwca 1958 r.³ (zwanej dalej „konwencją nowojorską z 1958 r.”) stanowi:

„Niniejsza konwencja odnosi się do uznawania i wykonywania orzeczeń arbitrażowych, które wskutek sporów między osobami fizycznymi lub prawnymi zostały wydane na obszarze państwa innego niż to, w którym żąda się uznania i wykonania tych orzeczeń. Konwencja odnosi się również do takich orzeczeń arbitrażowych, które w [p]aństwie, w którym żąda się ich uznania i wykonania, nie są uważane za orzeczenia krajowe”.

3. Artykuł III konwencji nowojorskiej z 1958 r. stanowi:

„Każde z Umawiających się Państw – zgodnie z warunkami ustalonymi w artykułach następnych – uzna orzeczenie arbitrażowe za wiążące i wykona je zgodnie z regułami procedury obowiązujące na obszarze, na którym dochodzi się praw z orzeczenia. Uznanie lub wykonanie orzeczeń arbitrażowych, do których odnosi się niniejsza [k]onwencja, nie będzie uzależnione od spełniania warunków istotnie uciążliwszych ani od poniesienia należności sądowych lub opłat istotnie wyższych, niż wymagane dla uznania lub wykonania krajowych orzeczeń arbitrażowych”.

B. Prawo Unii

1. Rozporządzenie nr 44/2001

4. Z art. 1 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 wynika, że ma ono zastosowanie w sprawach cywilnych i handlowych, niezależnie od rodzaju sądu. Zgodnie z art. 1 ust. 2 lit. d) nie stosuje się go do sądownictwa polubownego.

² Dz.U. 2001, L 12, s. 1. Rozporządzenie nr 44/2001 uchyliło i zastąpiło w stosunkach pomiędzy państwami członkowskimi konwencję brukselską z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1978, L 304, s. 36, wersja skonsolidowana w Dz.U. 1998, C 27, s. 1). Samo rozporządzenie zostało z kolei uchylone i zastąpione rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2012, L 351, s. 1). Artykuł 66 ust. 1 rozporządzenia nr 1215/2012 stanowi, że jego przepisy „mają zastosowanie wyłącznie do postępowań sądowych wszczętych, do formalnie sporządzonych lub zarejestrowanych dokumentów urzędowych oraz do ugód sądowych zatwierdzonych lub zawartych w dniu 10 stycznia 2015 r. lub po tej dacie”. Ponieważ postępowanie, z którego wywodzi się niniejsze odesłanie prejudycjalne, zostało wszczęte przed tą datą, rozporządzenie nr 44/2001 ma zastosowanie *ratione temporis*. Celem rozporządzenia nr 44/2001, podobnie jak miało to miejsce w przypadku będącej jego poprzednikiem konwencji brukselskiej, jest określenie, który sąd jest właściwy w sporach dotyczących spraw cywilnych i handlowych w relacjach między państwami członkowskimi, i ułatwienie uznawania i wykonywania orzeczeń.

³ *United Nations Treaty Series* (UNTS), vol. 330, s. 3.

5. Zgodnie z art. 32 rozporządzenia nr 44/2001: „[...] »orzeczenie« oznacza każde orzeczenie wydane przez sąd państwa członkowskiego, niezależnie od tego, czy zostanie określone jako wyrok, postanowienie, nakaz zapłaty lub nakaz egzekucyjny, włącznie z postanowieniem w przedmiocie ustalenia kosztów postępowania wydanym przez urzędnika sądowego”.

6. Artykuł 33 rozporządzenia nr 44/2001 stanowi:

„1. Orzeczenia wydane w jednym państwie członkowskim są uznawane w innych państwach członkowskich bez potrzeby przeprowadzania specjalnego postępowania.

2. Jeżeli sporna jest kwestia uznania orzeczenia, wówczas każda ze stron, która powołuje się na uznanie orzeczenia, może w trybie postępowania, o którym mowa w sekcjach 2 i 3 niniejszego rozdziału, wystąpić z wnioskiem o ustalenie, że orzeczenie podlega uznaniu.

3. Jeżeli uznanie jest powoływane w sporze przed sądem państwa członkowskiego, a rozstrzygnięcie tego sporu zależy od uznania, sąd ten może rozstrzygać o uznaniu”.

7. Zgodnie z art. 34 rozporządzenia nr 44/2001:

„Orzeczenia nie uznaje się, jeżeli:

1) uznanie byłoby oczywiście sprzeczne z porządkiem publicznym państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie;

[...]

3) orzeczenia nie da się pogodzić z orzeczeniem wydanym między tymi samymi stronami w państwie członkowskim, w którym wystąpiono o uznanie;

4) orzeczenia nie da się pogodzić z wcześniejszym orzeczeniem wydanym w innym państwie członkowskim albo w państwie trzecim w sporze o to samo roszczenie między tymi samymi stronami, o ile to wcześniejsze orzeczenie spełnia warunki konieczne do jego uznania w państwie członkowskim, w którym wystąpiono o uznanie”.

8. Zgodnie z art. 71 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 rozporządzenie to nie narusza konwencji, których państwa członkowskie są stronami i które w sprawach szczególnych regulują jurysdykcję, uznawanie lub wykonywanie orzeczeń.

2. Rozporządzenie nr 1215/2012

9. Ponieważ brzmienie art. 1 ust. 2 lit. d) rozporządzenia nr 44/2001 nie zmieniło się od czasu wejścia w życie konwencji brukselskiej, przy ocenie zakresu wyłączenia przewidzianego rozporządzeniem nr 1215/2012 zdaje się mieć znaczenie jego motyw 12⁴. Motyw ten stanowi:

„Niniejsze rozporządzenie nie powinno mieć zastosowania do sądownictwa polubownego. Żaden przepis niniejszego rozporządzenia nie powinien uniemożliwiać sądom państwa członkowskiego, zgodnie z ich prawem krajowym, skierowania stron do sądu polubownego ani zawieszenia postępowania lub odrzucenia wniosku o wszczęcie postępowania, ani też zbadania, czy umowa o arbitraż jest nieważna, bezskuteczna lub niewykonalna, gdy zostanie wniesiona do nich sprawa, co do której strony zawarły umowę o arbitraż.

Orzeczenie sądu państwa członkowskiego co do tego, czy umowa o arbitraż jest nieważna, bezskuteczna lub niewykonalna, nie powinno podlegać przepisom niniejszego rozporządzenia dotyczącym uznawania i wykonywania, bez względu na to, czy sąd orzekł o tym jako o sprawie głównej, czy też jako o kwestii wstępnej.

Z drugiej strony, jeżeli sąd państwa członkowskiego ustalił – sprawując jurysdykcję na mocy niniejszego rozporządzenia lub prawa krajowego – że umowa o arbitraż jest nieważna, bezskuteczna lub niewykonalna, nie powinno to uniemożliwiać uznania orzeczenia tego sądu w sprawie głównej lub, w zależności od sytuacji, wykonania tego orzeczenia zgodnie z niniejszym rozporządzeniem. Nie powinno to naruszać kompetencji sądów państw członkowskich do orzekania o uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń arbitrażowych zgodnie z [konwencją nowojorską z 1958 r.], która ma pierwszeństwo stosowania przed niniejszym rozporządzeniem.

Niniejsze rozporządzenie nie powinno mieć zastosowania do żadnego powództwa ani postępowania pomocniczego związanego w szczególności z powołaniem sądu polubownego, uprawnieniami arbitrów, przebiegiem postępowania przed sądem polubownym lub wszelkimi innymi aspektami takiego postępowania, ani też do żadnego powództwa lub orzeczenia dotyczącego uchylenia, kontroli, zaskarżenia, uznania lub wykonania orzeczenia arbitrażowego”.

C. Prawo angielskie

10. Artykuł 66 Arbitration Act 1996 (ustawy o arbitrażu z 1996 r.)⁵, zatytułowany „Wykonywanie orzeczenia arbitrażowego”, stanowi:

„1. Orzeczenie wydane przez sąd polubowny na podstawie zapisu na sąd polubowny może, za zgodą sądu, zostać wykonane w taki sam sposób jak wyrok lub postanowienie sądu o tym samym skutku.

2. W przypadku wyrażenia zgody może zostać wydane orzeczenie powtarzające treść orzeczenia arbitrażowego.

⁴ Za trafne należy uznać następujące stwierdzenie rzecznika generalnego M. Watheleta zawarte w pkt 91 opinii wydanej w sprawie Gazprom (C-536/13, EU:C:2014:2414): „Co prawda [rozporządzenie nr 1215/2012] będzie stosowane dopiero od dnia 10 stycznia 2015 r., lecz [...] myślę, że Trybunał powinien wziąć je pod uwagę w niniejszej sprawie, gdyż główna nowość tego rozporządzenia, które podtrzymuje wykluczenie arbitrażu z zakresu jego stosowania, nie znajduje się w jego tekście właściwym, ale raczej w jego motywie dwunastym, który w rzeczywistości, nieco jak retroaktywna wykładnia legislacyjna, wyjaśnia, w jaki sposób takie wyłączenie należy i zawsze należało interpretować”.

⁵ <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23/contents>.

3. Nie udziela się zgody na wykonanie orzeczenia arbitrażowego, względnie nie udziela się go w takim zakresie, w jakim osoba, przeciwko której orzeczenie ma być wykonane, wykaże, że sąd polubowny nie był materialnie właściwy do wydania orzeczenia arbitrażowego. Prawo do wniesienia takiego sprzeciwu może zostać utracone [...]”.

11. Artykuł 73 Arbitration Act 1996, zatytułowany „Utrata prawa do wniesienia sprzeciwu”, stanowi:

„1. Jeżeli strona postępowania polubownego bierze udział lub kontynuuje udział w postępowaniu bez wniesienia, czy to niezwłocznie, czy też w terminie dozwolonym zapisem na sąd polubowny, przez sąd polubowny lub na mocy dowolnego przepisu niniejszej części, sprzeciwu w przedmiocie –

- a) braku materialnej właściwości sądu,
- b) nieprawidłowego prowadzenia postępowania,
- c) nieprzestrzegania zapisu na sąd polubowny lub dowolnego z przepisów niniejszej części, lub
- d) innej nieprawidłowości wpływającej na sąd lub postępowanie,

wówczas nie może wnieść takiego sprzeciwu na późniejszym etapie przed sądem, chyba że wykaże, iż w czasie udziału lub kontynuowania udziału w postępowaniu nie miała ona wiedzy i nie mogła przy zachowaniu rozsądnej staranności poznać wiedzy o podstawach do wniesienia sprzeciwu.

2. Jeżeli sąd polubowny uznaje się za materialnie właściwy, a strona postępowania polubownego, która mogłaby zakwestionować taką decyzję –

- a) w drodze dostępnego polubownego postępowania odwoławczego lub kontroli sądowej lub
- b) w drodze zaskarżenia orzeczenia arbitrażowego,

nie czyni tego lub nie czyni tego w terminie dozwolonym zapisem na sąd polubowny lub dowolnym z przepisów niniejszej części, nie może w późniejszym czasie zakwestionować materialnej właściwości sądu polubownego w oparciu o żadną z podstaw będących przedmiotem tego orzeczenia”.

D. Prawo hiszpańskie

12. Artykuł 117 Ley Orgánica 10/1995 del Código Penal (ustawy organicznej 10/1995 w sprawie kodeksu karnego) z dnia 23 listopada 1995 r.⁶ stanowi, że „ubezpieczyciele, którzy przyjęli na siebie ryzyko zobowiązań finansowych wynikające z korzystania lub eksploatacji rzeczy, branży, przedsiębiorstwa lub działalności, w sytuacji gdy zdarzenie stanowiące ubezpieczone ryzyko zmaterializuje się w wyniku okoliczności przewidzianej niniejszym kodeksem, ponoszą bezpośrednią odpowiedzialność cywilną do wysokości limitu odszkodowania przewidzianego prawem lub umową bez uszczerbku dla prawa do roszczenia regresowego wobec osób zainteresowanych”.

⁶ BOE nr 281 z dnia 24 listopada 1995 r., s. 33987, zwanej dalej „hiszpańskim kodeksem karnym”.

III. Okoliczności faktyczne sporu, postępowanie główne i pytania prejudycjalne

13. W czasie gdy doszło do zatonięcia statku, jego właściciele (zwani dalej „właścicielami”) posiadali ubezpieczenie wzajemne armatorów w transporcie morskim w London Steam-Ship Owners' Mutual Insurance Association Limited (zwanym dalej „Klubem”)⁷ udzielone na podstawie umowy ubezpieczenia zawartej zaświadczeniem o przynależności z dnia 20 lutego 2002 r. (zwanej dalej „umową ubezpieczenia”). Na mocy tej umowy Klub zobowiązał się zapewnić właścicielom ubezpieczenie wzajemne między innymi w odniesieniu do odpowiedzialności za szkodę w postaci zanieczyszczenia do maksymalnej łącznej kwoty w wysokości 1 mld USD (dolarów amerykańskich). Umowa ubezpieczenia podlegała regulaminowi Klubu, a więc standardowym warunkom polisy ubezpieczeniowej zawartym w zaświadczeniu o przynależności. Punkt 3 zatytułowany „Prawo do odzyskania środków” przewidywał klauzulę „pay to be paid”⁸ o następującej treści:

„3.1. Jeżeli którykolwiek z członków ponosi zobowiązania, koszty lub wydatki, od których jest ubezpieczony, jest uprawniony do odzyskania ich od stowarzyszenia ze środków tej klasy, PRZY CZYM:

3.1.1. faktyczne dokonanie przez członka zapłaty (ze środków pieniężnych należących do niego bezwzględnie, a nie pochodzących z pożyczki lub innego źródła) pełnej kwoty takich zobowiązań, kosztów i wydatków jest przesłanką warunkującą jego prawo do odzyskania środków;

[...]”.

14. Punkt 43 regulaminu Klubu zatytułowany „Jurysdykcja i prawo” zawierał zapis na sąd polubowny, z którego wynika, że „w razie wystąpienia różnicy zdań lub sporu między członkiem a stowarzyszeniem” „taka różnica zdań lub taki spór” mają zostać rozstrzygnięte w postępowaniu polubownym w Londynie (Zjednoczone Królestwo) przed jednym arbitrem na podstawie prawa angielskiego i Arbitration Act 1996.

15. Pod koniec 2002 r. w Hiszpanii wszczęto postępowanie karne przeciwko między innymi kapitanowi statku, starszemu oficerowi i starszemu mechanikowi.

16. W okolicach czerwca 2010 r., po zakończeniu postępowania przygotowawczego, kilka podmiotów prawnych, w tym państwo hiszpańskie, wytoczyło powództwa cywilne przeciwko szeregowi pozwanych, w tym Klubowi jako ubezpieczycielowi właścicieli udzielającemu ochrony

⁷ Sąd odsyłający wyjaśnia, że ubezpieczenie wzajemne armatorów w transporcie morskim, „P&I”, jest formą ubezpieczenia na zasadzie wzajemności udzielanego przez „kluby” P&I na rzecz członków będących właścicielami statków w odniesieniu do zobowiązań poniesionych wobec osób trzecich w związku z korzystaniem z ich statków i ich eksploatacją. Może ono obejmować ochronę ubezpieczeniową od szkód w postaci zanieczyszczeń w związku z zobowiązaniami poniesionymi wobec osób trzecich wskutek wystąpienia zdarzenia związanego z zanieczyszczeniem. Klub był również ubezpieczycielem właścicieli w odniesieniu do ich odrębnych obowiązków posiadania ubezpieczeń obowiązkowych, wynikających z Międzynarodowej konwencji o odpowiedzialności cywilnej za szkody spowodowane zanieczyszczeniem olejami. Na podstawie tej konwencji Klub wypłacił poszkodowanym odszkodowanie do wysokości limitu określonego w konwencji.

⁸ Sąd odsyłający stwierdza, że z perspektywy prawa angielskiego klauzule „pay to be paid” powodują powstanie warunku zawieszającego w odniesieniu do wszelkiego odzyskiwania kwot z tytułu umowy ubezpieczenia, czy to przez strony umowy, czy też przez osoby trzecie korzystające z praw wynikających z umowy. Zanim ubezpieczony, w tym wypadku właściciele, odzyska kwotę od ubezpieczycieli, musi w pierwszej kolejności pokryć zobowiązania w pełnej wysokości. Takie klauzule w prawie angielskim podlegają wykonaniu zgodnie z ich warunkami. Osoba ubiegająca się o skorzystanie z ochrony ubezpieczeniowej, taka jak poszkodowany wyciekami ropy naftowej, musi w świetle prawa angielskiego wziąć na siebie obciążenie idące za tą umową, w tym zapis na sąd polubowny i klauzulę wyboru prawa właściwego.

od odpowiedzialności cywilnej na podstawie umowy ubezpieczenia, co nastąpiło zgodnie z prawem do powództwa bezpośredniego na podstawie art. 117 hiszpańskiego kodeksu karnego. Klub nie wziął udziału w postępowaniu w Hiszpanii.

17. W dniu 16 stycznia 2012 r. Klub wszczął postępowanie polubowne w Londynie, w ramach którego domagał się stwierdzenia, że na podstawie zapisu na sąd polubowny zawartego w umowie ubezpieczenia państwo hiszpańskie było zobowiązane dochodzić roszczeń na podstawie art. 117 hiszpańskiego kodeksu karnego w Londynie, a Klub nie ponosi odpowiedzialności wobec państwa hiszpańskiego z tytułu takich roszczeń w świetle prawa angielskiego ani na mocy tej umowy. Państwo hiszpańskie nie uczestniczyło w postępowaniu polubownym⁹.

18. Orzeczeniem z dnia 13 lutego 2013 r. (zwanym dalej „orzeczeniem arbitrażowym”) sąd polubowny uznał, że ponieważ roszczenia, których dotyczy sprawa, wynikają z umowy i podlegają angielskim normom kolizyjnym, do umowy zastosowanie ma prawo angielskie. Państwo hiszpańskie nie mogło zatem skorzystać z przysługujących właścicielom praw wynikających z umowy bez przestrzegania zarówno zapisu na sąd polubowny, jak i klauzuli „pay to be paid”. Ponadto państwo hiszpańskie w celu uzyskania płatności od Klubu powinno było wsząć postępowanie polubowne w Londynie. W orzeczeniu arbitrażowym stwierdzono również, że wobec braku uprzedniej zapłaty objętych ubezpieczeniem zobowiązań przez właścicieli, Klub nie ponosi wobec państwa hiszpańskiego odpowiedzialności z tytułu roszczeń. W każdym razie wysokość zobowiązań Klubu nie przekraczała 1 mld USD.

19. W marcu 2013 r. Klub zwrócił się do sądu odsyłającego na podstawie art. 66 ust. 1 i 2 Arbitration Act 1996 o jego zgodę na wykonanie orzeczenia arbitrażowego na takiej samej zasadzie jak wyroku lub postanowienia oraz o wydanie wyroku powtarzającego treść orzeczenia arbitrażowego. Państwo hiszpańskie sprzeciwiło się temu wnioskowi. Domagało się ono uchylecia orzeczenia arbitrażowego lub stwierdzenia jego nieskuteczności na podstawie art. 67 lub 72 Arbitration Act 1996. Artykuły te przewidują, że angielskie orzeczenie arbitrażowe może zostać zakwestionowane między innymi na tej podstawie, iż dany sąd nie był merytorycznie właściwy, a dany spór nie mógł być w sposób właściwy rozstrzygany w drodze postępowania polubownego. Państwo hiszpańskie argumentowało również, że sąd odsyłający powinien odmówić wykonania swoich uprawnień dyskrecyjnych do wydania wyroku.

20. Po siedmiodniowym procesie, w toku którego przeprowadzono dowody co do okoliczności faktycznych i dowody z opinii biegłych w dziedzinie prawa hiszpańskiego, w dniu 22 października 2013 r. sąd odsyłający wydał wyrok. Nakazano oddalenie wniosków państwa hiszpańskiego oraz udzielono Klubowi na podstawie art. 66 ust. 1 Arbitration Act 1996 zgody na wykonanie orzeczenia arbitrażowego, jak również uznano, że na podstawie art. 66 ust. 2 tej ustawy ma zapaść wyrok na niekorzyść państwa hiszpańskiego powtarzający treść orzeczenia arbitrażowego. Tego samego dnia sąd odsyłający wydał odrębny wyrok formalny, w którym stwierdził, że „[z]godnie z art. 66 ust. 2 Arbitration Act 1996 wydaje się wyrok na niekorzyść [państwa hiszpańskiego] powtarzający treść orzeczenia arbitrażowego”¹⁰.

21. Państwo hiszpańskie wniosło apelację od wyroku wydanego na podstawie art. 66 do Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) [sądu apelacyjnego (Anglia i Walia), wydział cywilny, Zjednoczone Królestwo]. Wyrokiem z dnia 1 kwietnia 2015 r. sąd oddalił apelację.

⁹ Sąd polubowny zwrócił się do państwa hiszpańskiego, aby wzięło udział w postępowaniu, i zawiadamiał je o wszystkich pismach na każdym etapie postępowania.

¹⁰ Obydwa wyroki są zwane dalej łącznie „wyrokiem wydanym na podstawie art. 66”.

22. W dniu 13 listopada 2013 r. Audiencia Provincial de La Coruña (sąd okręgowy w A Coruña) wydał wyrok w postępowaniu hiszpańskim. Nie zawierał on żadnych rozstrzygnięć co do odpowiedzialności cywilnej właścicieli ani Klubu. Różni uczestnicy złożyli skargi od tego wyroku do Tribunal Supremo (sądu najwyższego, Hiszpania). W wyroku z dnia 14 stycznia 2016 r. sąd ten orzekł między innymi, że kapitan i właściciele ponoszą odpowiedzialność z tytułu roszczeń cywilnych, a Klub ponosi odpowiedzialność bezpośrednią na podstawie art. 117 hiszpańskiego kodeksu karnego z zastrzeżeniem ogólnego limitu odpowiedzialności w wysokości 1 mld USD. Skierował on sprawę do ponownego rozpoznania przez Audiencia Provincial de La Coruña (sąd okręgowy w A Coruña), aby określić wielkość odpowiednich zobowiązań pozwanych w postępowaniu hiszpańskim. Wyrokiem z dnia 15 listopada 2017 r. (sprostowanym w dniu 11 stycznia 2018 r.) sąd ten stwierdził, że w wyniku wypadku kapitan, właściciele i Klub ponoszą odpowiedzialność wobec ponad 200 odrębnych uczestników (w tym państwa hiszpańskiego) na kwotę przekraczającą 1,6 mld EUR, przy czym w przypadku Klubu – z zastrzeżeniem ogólnego limitu odpowiedzialności w wysokości 1 mld USD. Ten ostatni wyrok stał się przedmiotem skargi wniesionej przez wiele podmiotów do Tribunal Supremo (sądu najwyższego), który wyrokiem z dnia 19 grudnia 2018 r. (zmienionym w dniu 21 stycznia 2019 r.) podtrzymał go z zastrzeżeniem niewielkiej liczby zmian.

23. W dniu 1 marca 2019 r. Audiencia Provincial de La Coruña (sąd okręgowy w A Coruña) wydał nakaz egzekucyjny określający kwoty, których każdy z powodów, w tym państwo hiszpańskie, był uprawniony dochodzić od odpowiednich pozwanych, w tym Klubu (zwany dalej „wyrokiem hiszpańskim”).

24. W dniu 25 marca 2019 r. państwo hiszpańskie wystąpiło do High Court of Justice (England & Wales) o uznanie wyroku hiszpańskiego na podstawie art. 33 rozporządzenia nr 44/2001. Sąd przychylił się do tego wniosku postanowieniem z dnia 28 maja 2019 r. (zwanym dalej „postanowieniem o rejestracji”) ¹¹.

25. W dniu 26 czerwca 2019 r. Klub na podstawie art. 43 rozporządzenia nr 44/2001 wniósł odwołanie od postanowienia o rejestracji. Powołał się przy tym na dwa względy. Po pierwsze, argumentował, że zgodnie z art. 34 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 wyroku hiszpańskiego nie da się pogodzić z wyrokiem wydanym na podstawie art. 66 i podtrzymanym przez Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) w dniu 1 kwietnia 2015 r. Po drugie, powołując się na art. 34 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001, podnosił, że uznanie lub wykonanie wyroku hiszpańskiego jest oczywiście sprzeczne z porządkiem publicznym Zjednoczonego Królestwa. Państwo hiszpańskie sprzeciwiło się odwołaniu Klubu. Zwróciło się do sądu odsyłającego o skierowanie do Trybunału sześciu pytań prejudycjalnych dotyczących wykładni rozporządzenia nr 44/2001.

¹¹ Państwo hiszpańskie i Klub były jedynymi stronami wniosku o postanowienie o rejestracji.

26. W tych okolicznościach w dniu 22 grudnia 2020 r. High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Commercial Court) [sąd wyższej instancji (Anglia i Walia), wydział Queen's Bench (izba gospodarcza)] postanowił zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1) Biorąc pod uwagę charakter kwestii, które sąd krajowy ma obowiązek rozstrzygnąć przed wydaniem orzeczenia powtarzającego treść orzeczenia arbitrażowego, wydawanego na podstawie art. 66 Arbitration Act 1996 (ustawy o arbitrażu z 1996 r.): czy orzeczenie wydane na podstawie tego przepisu może stanowić relewantne dla celów art. 34 pkt 3 [rozporządzenia nr 44/2001] »orzeczenie« wydane w państwie członkowskim, w którym wystąpiono o uznanie?
- 2) Czy ze względu na fakt, że orzeczenie powtarzające treść orzeczenia arbitrażowego, takie jak orzeczenie wydane na podstawie art. 66 Arbitration Act 1996 (ustawy o arbitrażu z 1996 r.), jest orzeczeniem, które nie jest objęte przedmiotowym zakresem stosowania [rozporządzenia nr 44/2001] z powodu objęcia go zakresem wyjątku dotyczącego sądownictwa polubownego przewidzianego w art. 1 ust. 2 lit. d), takie orzeczenie może stanowić relewantne dla celów art. 34 pkt 3 [rozporządzenia nr 44/2001] »orzeczenie« wydane w państwie członkowskim, w którym wystąpiono o uznanie?
- 3) Na wypadek gdyby art. 34 pkt 3 [rozporządzenia nr 44/2001] nie miał zastosowania: w przypadku gdyby uznanie i wykonanie orzeczenia innego państwa członkowskiego było sprzeczne z wewnętrznym porządkiem publicznym [uznającego państwa członkowskiego] ze względu na to, że narusza ono zasadę powagi rzeczy osądzonej (res judicata) ze względu na istnienie wcześniejszego orzeczenia sądu polubownego lub wcześniejszego orzeczenia powtarzającego treść orzeczenia arbitrażowego, wydanych przez sąd państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie, czy dopuszczalne jest powołanie się na art. 34 pkt 1 [rozporządzenia nr 44/2001] jako na podstawę odmowy uznania lub wykonania, czy też art. 34 pkt 3 i 4 rozporządzenia stanowią wyłączne podstawy, w oparciu o które powaga rzeczy osądzonej (res judicata) lub brak możliwości pogodzenia z wcześniejszym orzeczeniem mogą doprowadzić do odmowy uznania i wykonania orzeczenia objętego zakresem stosowania rozporządzenia?”.

IV. Postępowanie przed Trybunałem

27. Klub, rządy niemiecki, hiszpański, francuski i polski, Zjednoczone Królestwo, Konfederacja Szwajcarska oraz Komisja Europejska przedstawiły uwagi na piśmie.

28. Podczas rozprawy w dniu 31 stycznia 2022 r. Klub, rządy hiszpański, francuski i polski, Zjednoczone Królestwo oraz Komisja przedstawiły uwagi ustnie i odpowiedziały na skierowane do nich pytania Trybunału.

29. W dniu 31 stycznia 2020 r. Zjednoczone Królestwo wystąpiło z Unii Europejskiej. Zgodnie z art. 86 ust. 2 Umowy o wystąpieniu Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej z Unii Europejskiej i Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej¹² Trybunał pozostaje właściwy do wydawania orzeczeń w trybie prejudycjalnym na wnioski sądów Zjednoczonego Królestwa złożone przed zakończeniem okresu przejściowego, określonego w art. 126 tej umowy

¹² Dz.U. 2020, L 29, s. 7. Zgodnie z art. 86 ust. 3 tej umowy wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym uznaje się za złożone z chwilą zarejestrowania przez sekretariat Trybunału Sprawiedliwości dokumentu wszczynającego procedurę.

na dzień 31 grudnia 2020 r. Ponadto zgodnie z art. 89 ust. 1 tej umowy wyrok Trybunału Sprawiedliwości wydany przed zakończeniem okresu przejściowego lub w późniejszym terminie ma w całości moc wiążącą w odniesieniu do Zjednoczonego Królestwa i w Zjednoczonym Królestwie. Ponieważ przedmiotowy wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożono w dniu 22 grudnia 2020 r., Trybunał jest właściwy, by orzekać, a sąd odsyłający będzie związany wyrokiem wydanym przez Trybunał.

V. Ocena prawna

A. Uwagi wstępne

30. Na wstępie pragnę przedstawić dwie uwagi.

31. Po pierwsze, podczas rozprawy niektóre strony dążyły do kwestionowania ustaleń poczynionych już przez sąd odsyłający. Chodziło między innymi o ustalenie, że roszczenia państwa hiszpańskiego wobec Klubu na podstawie art. 117 hiszpańskiego kodeksu karnego w świetle prawa angielskiego miałyby być uznane za roszczenie o wykonanie zobowiązań na mocy tego przepisu, a nie niezależne prawa wywodzone z hiszpańskich ustaw; że zobowiązania wynikające z prawa angielskiego mogłyby być wykonywane wyłącznie zgodnie z ich warunkami, a więc w drodze sądownictwa polubownego oraz z zastrzeżeniem klauzuli „pay to be paid”; oraz że rozstrzygnięcie w sprawie roszczeń miało być dokonane w drodze sądownictwa polubownego.

32. W ramach postępowania, o którym mowa w art. 267 TFUE, opartego na wyraźnym rozdziale zadań sądów krajowych i Trybunału, ustalenie i ocena stanu faktycznego sprawy oraz wykładnia i zastosowanie prawa krajowego należą wyłącznie do sądu krajowego¹³. Do Trybunału nie należy ocena wykładni przepisów krajowych ani rozstrzyganie, czy wykładnia dokonana przez sąd odsyłający jest prawidłowa¹⁴. Z powyższego wynika, że Trybunał w wykonywaniu przyznanej mu jurysdykcji nie może powołać się na argumenty opisane w poprzednim punkcie niniejszej opinii.

33. Po drugie, rząd francuski podnosi, że wyrok hiszpański i wyrok wydany na podstawie art. 66 nie są wyrokami, których nie da się pogodzić. Fakt, iż sąd krajowy jest sądem właściwym, niekoniecznie wyklucza w sposób bezwzględny i w szczególności w kontekście powództwa odszkodowawczego stwierdzenie własnej właściwości przez inny sąd krajowy lub sąd polubowny i odwrotnie. Rząd francuski zauważa, że Klub nie uznał, aby konieczny był jego udział w postępowaniu hiszpańskim, a także, że zgodnie z prawem hiszpańskim lub międzynarodowym sąd nie ma obowiązku podnoszenia z urzędu sprzeciwu dotyczącego braku właściwości na podstawie istnienia zapisu na sąd polubowny. Rzeczą oczywistą jest zatem, że to w świetle braku zakwestionowania jurysdykcji sądu hiszpańskiego z powołaniem na istnienie takiego zapisu sąd ten uznał się za właściwy do rozstrzygania sporu. Okoliczność, że w wyroku wydanym na podstawie art. 66 stwierdzono, iż sąd polubowny, do którego zwrócił się Klub, jest sądem właściwym na podstawie zapisu na sąd polubowny zawartego w umowie ubezpieczenia, nie sprawia, że wyrok tego nie da się pogodzić z wyrokiem hiszpańskim.

¹³ Wyrok z dnia 9 lipca 2020 r., Raiffeisen Bank i BRD Groupe Société Générale (C-698/18 i C-699/18, EU:C:2020:537, pkt 46).

¹⁴ Wyroki: z dnia 5 czerwca 2018 r., Grupo Norte Facility (C-574/16, EU:C:2018:390, pkt 32); z dnia 21 września 2016 r., Etablissements Fr. Colruyt (C-221/15, EU:C:2016:704, pkt 15).

34. Rząd francuski podnosi również, że fakt, iż sąd polubowny orzekł, iż klauzula „pay to be paid” podlega wykonaniu wobec osób trzecich, które poniosły szkody spowodowane przez ubezpieczonego w braku wcześniejszej płatności, nie uniemożliwia sądowi krajowemu niestosowania tej klauzuli, tym bardziej jeżeli – tak jak ma to miejsce w niniejszym przypadku – strona zainteresowana nie powoływała się przed sądem na brak uprzedniej zapłaty. Strona nie może twierdzić, że wyroku nie da się pogodzić z wyrokiem wydanym w innym państwie członkowskim z powodu niestawienia się tej strony przed sądem, który wydał drugi wyrok, o którego uznanie wystąpiono w państwie członkowskim, w którym wydano pierwszy wyrok.

35. Argumenty rządu francuskiego są chybione z dwóch powodów przedstawionych poniżej.

36. Po pierwsze, jak Zjednoczone Królestwo zauważyło podczas rozprawy, a sam rząd francuski odnotował w uwagach na piśmie, pytania prejudycjalne opierają się na przesłance, że wyroku hiszpańskiego i wyroku wydanego na podstawie art. 66 nie da się pogodzić. Co więcej, jak również stwierdziło Zjednoczone Królestwo podczas rozprawy, z orzeczenia sądu odsyłającego z dnia 18 grudnia 2020 r., w którym postanowił on zwrócić się do Trybunału z pytaniami prejudycjalnymi, jasno wynika, że odmówił on uwzględnienia bezpośredniego wniosku państwa hiszpańskiego o skierowanie do Trybunału pytań dotyczących braku możliwości pogodzenia orzeczeń. Wystarczy przypomnieć, że ustalenie i sformułowanie pytań prejudycjalnych dotyczących wykładni prawa Unii koniecznych w celu rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu głównym należy wyłącznie do sądu odsyłającego¹⁵. O ile sąd odsyłający może wezwać strony toczącego się przed nim sporu do przedstawienia ich sugestii co do tego, jak pytania prejudycjalne mogą zostać ostatecznie sformułowane, o tyle to na samym sądzie spoczywa obowiązek podjęcia decyzji w kwestii zarówno formy, jak i treści tych pytań¹⁶. Z orzecznictwa Trybunału wynika również, że jeżeli sąd odsyłający wyraźnie zaznacza w postanowieniu odsyłającym, iż w jego ocenie zadanie pytania nie jest konieczne albo gdy w sposób dorozumiany odmawia przedstawienia Trybunałowi kwestii podniesionej przez jedną ze stron, Trybunał nie może udzielić odpowiedzi na to pytanie ani uwzględnić go w ramach odesłania prejudycjalnego¹⁷. W świetle powyższego argumenty rządu francuskiego dotyczące kwestii braku możliwości pogodzenia wyroków są w oczywisty sposób niedopuszczalne.

37. Po drugie, argumenty te są w mojej ocenie bezskuteczne. W wyroku Hoffman Trybunał orzekł, że brak możliwości pogodzenia dwóch orzeczeń stwierdza się, zadając pytanie, czy niosą one konsekwencje prawne, które wzajemnie się wykluczają¹⁸. Brak możliwości pogodzenia ustala się zatem poprzez odwołanie do skutków, jakie orzeczenie wywołuje; nie dotyczy on prawnego uzasadnienia, na którym opierają się orzeczenia, ani etapów procedury, które doprowadziły do ich przyjęcia¹⁹. Brak możliwości pogodzenia orzeczeń nie zależy również od postępowania stron, co sugeruje rząd francuski. W niniejszej sprawie przedmiotowe orzeczenia mają diametralnie odmienne konsekwencje prawne, przynajmniej w odniesieniu do Klubu: podczas gdy w wyroku hiszpańskim uznaje się, że Klub ponosi odpowiedzialność, w wyroku wydanym na podstawie art. 66 uznano, że Klub nie ponosi odpowiedzialności ze względu na klauzulę „pay to be paid”.

¹⁵ Wyrok z dnia 18 lipca 2013 r., Consiglio Nazionale dei Geologi (C-136/12, EU:C:2013:489, pkt 31).

¹⁶ Wyrok z dnia 21 lipca 2011 r., Kelly (C-104/10, EU:C:2011:506, pkt 65).

¹⁷ Wyrok z dnia 13 grudnia 2018 r., Touring Tours und Travel i Sociedad de transportes (C-412/17 i C-474/17, EU:C:2018:1005, pkt 41 i przytoczone tam orzecznictwo).

¹⁸ Wyrok z dnia 4 lutego 1988 r. (145/86, EU:C:1988:61, pkt 22). Zobacz także wyrok z dnia 6 czerwca 2002 r., Italian Leather (C-80/00, EU:C:2002:342, pkt 40).

¹⁹ Zobacz podobnie wyrok z dnia 6 czerwca 2002 r., Italian Leather (C-80/00, EU:C:2002:342, pkt 44) i opinia rzecznika generalnego P. Légera w sprawie Italian Leather (C-80/00, EU:C:2002:107, pkt 54).

B. W przedmiocie pierwszych dwóch pytań prejudycjalnych

38. W pytaniu pierwszym sąd odsyłający zmierza do ustalenia, czy orzeczenie powtarzające treść orzeczenia arbitrażowego, wydane na podstawie art. 66 ust. 2 Arbitration Act 1996 może stanowić relewantne dla celów art. 34 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 „orzeczenie” wydane w państwie członkowskim, w którym wystąpiono o uznanie. W pytaniu drugim zwraca się on o ustalenie, czy fakt, iż takie orzeczenie wykracza poza zakres przedmiotowy rozporządzenia nr 44/2001 z uwagi na jego art. 1 ust. 2 lit. d), sprawia, że nie może ono być relewantnym „orzeczeniem” dla celów art. 34 pkt 3 tego rozporządzenia.

39. Ponieważ te dwa pytania są ze sobą ściśle powiązane, proponuję analizować je wspólnie.

40. Na wstępie pragnę odrzucić sugestię Zjednoczonego Królestwa, że Trybunał odmawia odpowiedzi na pierwsze dwa pytania, ponieważ „zasadniczo dotyczą one konfliktu co do tego, czy spór jest rozstrzygnięty w sposób wyczerpujący w drodze sądownictwa polubownego czy też nie”, a więc w rezultacie ich przedmiot wchodzi w zakres wyłączenia, o którym mowa w art. 1 ust. 2 lit. d). Po pierwsze, dwa wspomniane pytania dotyczą wykładni art. 1 ust. 2 lit. d), art. 32 i art. 34 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001. Do czasu przedstawienia wykładni tych przepisów nie sposób stwierdzić, czy leżący u podstaw sprawy spór między stronami został rozstrzygnięty w sposób wyczerpujący w drodze sądownictwa polubownego. Sprzeciw Zjednoczonego Królestwa w tej kwestii jest zatem przykładem wyprzedzania faktów. Po drugie, w sprawie Owens Bank²⁰ z trzech pytań skierowanych do Trybunału pierwsze dwa dotyczyły stosowania konwencji brukselskiej do toczącego się w umawiających się państwach postępowania dotyczącego uznawania i wykonania orzeczeń wydanych w nieumawiających się państwach, natomiast pytanie trzecie dotyczyło potwierdzenia zasad prawa wspólnotowego obowiązujących w odniesieniu do zawisłości sprawy. Trybunał stwierdził, że na pierwsze dwa pytania należy udzielić odpowiedzi przeczącej, w świetle czego w jego ocenie udzielanie odpowiedzi na pytanie trzecie nie było konieczne. Z powyższego wynika, wbrew twierdzeniom Zjednoczonego Królestwa, że Trybunał nie odmówił udzielenia odpowiedzi na pytania prejudycjalne w sprawie Owens Bank na tej podstawie, iż wykraczały one poza zakres konwencji brukselskiej.

41. Podstawy i zakres wyłączenia sądownictwa polubownego z zakresu rozporządzenia nr 44/2001 można znaleźć w pracach przygotowawczych do wcześniejszej wersji art. 1 ust. 2 lit. d) rozporządzenia nr 44/2001 znajdującej się w konwencji brukselskiej²¹, a mianowicie art. 1 ust. 2 pkt 4, w tzw. sprawozdaniu heidelberskim²², w pewnych opiniach rzeczników generalnych, a także w kilku wyrokach Trybunału.

42. Ze sprawozdania P. Jenarda²³ oraz sprawozdania D. I. Evrigenisa i K. D. Kerameusa²⁴ wynika, że sądownictwo polubowne wyłączono z zakresu stosowania konwencji brukselskiej ze względu na istnienie wielu wielostronnych umów międzynarodowych dotyczących tej dziedziny.

²⁰ Wyrok z dnia 20 stycznia 1994 r. (C-129/92, EU:C:1994:13).

²¹ Jak zauważyła rzecznik generalna J. Kokott w swojej opinii w sprawie Allianz i Generali Assicurazioni Generali (C-185/07, EU:C:2008:466, pkt 28, 29), w ramach wykładni pojęcia sądownictwa polubownego można sięgać tak do prac przygotowawczych dotyczących konwencji brukselskiej, jak i do orzecznictwa Trybunału.

²² W szczególności B. Hess, T. Pfeiffer i P. Schlosser, Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States (Study JLS/C4/2005/03), Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg, wrzesień 2007 r., pkt 106, 107. Sprawozdanie to sporządzono na wniosek Komisji w kontekście procedury przewidzianej art. 73 rozporządzenia nr 44/2001 w celu usprawnienia reformy tego rozporządzenia.

²³ P. Jenard, Sprawozdanie w sprawie Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1979, C 59, s. 1, s. 13).

²⁴ D. I. Evrigenis i K. D. Kerameus, Sprawozdanie w sprawie przystąpienia Republiki Grecji do konwencji WE o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1986, C 298, s. 1, pkt 35).

W sprawozdaniu P. Schlossera²⁵ powołano się w szczególności na konwencję nowojorską z 1958 r., której stronami były wszystkie ówczesne państwa członkowskie, z wyjątkiem Irlandii i Luksemburga. Podobnie w sprawozdaniu heidelberskim²⁶ zauważono, że historycznie wyłączenie wyjaśniano związkiem między „systemem brukselskim” a konwencją nowojorską z 1958 r. W sprawozdaniu tym stwierdzono, że „[g]dy w latach sześćdziesiątych negocjowano konwencję [brukselską], istniał szeroki konsensus co do tego, że uznawanie umów o arbitraż i orzeczeń arbitrażowych działało skutecznie na mocy konwencji nowojorskiej z 1958 r., w związku z czym sądownictwa polubownego nie powinno się regulować instrumentem europejskim” oraz że „[p]onadto [Rada Europy] pracowała w tamtym czasie nad równoległym instrumentem w dziedzinie sądownictwa polubownego, który ostatecznie okazał się niepowodzeniem”²⁷. Fakt, iż konwencja brukselska przewidywała wyłączenie sądownictwa polubownego w celu zapewnienia zgodności z umowami międzynarodowymi istniejącymi już w tej dziedzinie, w szczególności konwencją nowojorską z 1958 r., potwierdził Trybunał w wyroku Rich²⁸, rzecznik generalny P. Léger w opinii w sprawie Van Uden²⁹ oraz rzecznik generalna J. Kokott w opinii w sprawie Allianz i Generali Assicurazioni Generali³⁰.

43. Konwencja brukselska i akt, który ją zastąpił, a więc rozporządzenie nr 44/2001, miały zatem nie wpływać na funkcjonowanie w państwach członkowskich konwencji nowojorskiej z 1958 r.³¹. W szczególności żaden z tych instrumentów nie dotyczył procedur uznawania i wykonywania orzeczeń arbitrażowych, które są regulowane przepisami krajowymi i międzynarodowymi obowiązującymi w państwie członkowskim, w którym wystąpiono o uznanie i wykonanie orzeczenia.

44. Jak słusznie zauważa Komisja, konwencja nowojorska z 1958 r. nie ma zastosowania w postępowaniu, z którego wywodzi się przedmiotowe odesłanie prejudycjalne, ponieważ postępowanie to nie obejmuje uznania i wykonania orzeczenia arbitrażowego w państwie innym niż państwo wydania orzeczenia, czego wymaga art. I ust. 1 konwencji. Ponadto wyrok hiszpański w sposób oczywisty wchodzi w zakres rozporządzenia nr 44/2001, którego przepisy regulują zatem jego uznawanie i wykonywanie w innym państwie członkowskim.

45. Chociaż w treści art. 1 ust. 2 lit. d) rozporządzenia nr 44/2001 (i poprzedzającego go art. 1 ust. 2 pkt 4 konwencji brukselskiej) nie wskazano jasno, w jakim zakresie sądownictwo polubowne jest wyłączone z zakresu rozporządzenia, istnieje zgoda co do tego, że wyłączenie to jest „kompleksowe”³² i podlega szerokiej wykładni.

²⁵ P. Schlosser, Sprawozdanie w sprawie Konwencji w sprawie przystąpienia Królestwa Danii, Irlandii i Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej do Konwencji o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych oraz do protokołu dotyczącego wykładni tej konwencji przez Trybunał (Dz.U. 1979, C 59, s. 71, pkt 61).

²⁶ Sprawozdanie heidelberskie (przywołane w przypisie 22, pkt 106).

²⁷ Ibidem.

²⁸ Wyrok z dnia 25 lipca 1991 r. (C-190/89, EU:C:1991:319, pkt 17, 18).

²⁹ W pkt 51 opinii (C-391/95, EU:C:1997:288) rzecznik generalny P. Léger stwierdza, że „[c]elem było [...] zapobieżenie powielaniu przez konwencję brukselską istniejących wcześniej lub przyszłych przepisów międzynarodowych”.

³⁰ Opinia rzecznik generalnej J. Kokott (C-185/07, EU:C:2008:466, pkt 46).

³¹ Jak stwierdzono w art. 73 ust. 2 rozporządzenia nr 1215/2012, który stanowi, że przepisy rozporządzenia nie wpływają na stosowanie konwencji nowojorskiej z 1958 r.

³² Sprawozdanie heidelberskie (przywołane w przypisie 22, pkt 106).

46. Ze sprawozdania P. Jenarda³³ wynika zatem, że wyłączenie dotyczące sądownictwa polubownego nie ogranicza się do postępowań przed arbitrem, ale obejmuje również postępowania sądowe dotyczące arbitrażu. W sprawozdaniu P. Schlossera stwierdzono, że konwencja brukselska nie obejmuje postępowania sądowego pomocniczego wobec postępowania polubownego³⁴ ani orzeczeń w przedmiocie ważności umowy o arbitraż, a w stosownych przypadkach zobowiązania stron do zaniechania dalszego postępowania polubownego³⁵. W sprawozdaniu tym wskazano również, że konwencja brukselska nie ma zastosowania do postępowań ani orzeczeń dotyczących wniosków o uchylenie, zmianę, uznanie i wykonanie orzeczeń arbitrażowych ani „orzeczeń sądu powtarzających treść orzeczeń arbitrażowych, co jest powszechną metodą uznawania w prawie Zjednoczonego Królestwa”³⁶. Podobnie w sprawozdaniu D. I. Evrigenisa i K. D. Kerameusa³⁷ stwierdzono, że konwencja brukselska nie obejmuje postępowań, które bezpośrednio dotyczą arbitrażu jako głównego przedmiotu postępowania, przykładowo gdy sąd ma powołać sąd polubowny, dokonać sądowego stwierdzenia nieważności lub uznać ważność bądź wadliwość orzeczenia arbitrażowego.

47. Zgodnie z powyższym w wyroku Rich, który dotyczył powołania arbitra przez sąd krajowy, Trybunał orzekł, że „umawiające się strony zamierzały wyłączyć sądownictwo polubowne w całości, w tym postępowania przed sądami krajowymi”³⁸. Orzekł ponadto, że w celu stwierdzenia, czy spór wchodzi w zakres stosowania konwencji brukselskiej, należy wziąć pod uwagę jedynie przedmiot tego sporu. Jeżeli zatem spór ze względu na swój przedmiot jest wyłączony z zakresu stosowania konwencji brukselskiej, wówczas istnienie kwestii prejudycjalnej, którą sąd musi rozstrzygnąć przed wydaniem orzeczenia, bez względu na jej treść, nie może uzasadniać stosowania konwencji³⁹. W wyroku Van Uden, który dotyczył wniosku o środek tymczasowy w związku ze spłatą długu wynikającego z umowy zawierającej zapis na sąd polubowny, Trybunał orzekł, że środki tymczasowe nie są, co do zasady, pomocnicze względem postępowania polubownego, ale zarządzane równolegle wobec niego jako środki wspomagające; że dotyczą nie tyle sądownictwa polubownego jako takiego, co ochrony szerokiego zakresu praw; oraz że ich usytuowanie w zakresie konwencji brukselskiej jest określone nie tyle ich własnym charakterem, ale charakterem praw, których ochronie służą. Trybunał stwierdził zatem, że jeżeli przedmiot wniosku o środek tymczasowy dotyczy kwestii wchodzącej w zakres przedmiotowy

³³ „Konwencja brukselska nie ma zastosowania do uznawania i wykonywania orzeczeń arbitrażowych [...]; nie ma zastosowania do celów ustalenia właściwości sądów i trybunałów w odniesieniu do spraw sądowych dotyczących sądownictwa polubownego – przykładowo postępowania o uchylenie orzeczenia arbitrażowego; wreszcie nie ma zastosowania do uznawania orzeczeń wydanych w toku takich postępowań” (sprawozdanie P. Jenarda, przywołane w przypisie 23, s. 13).

³⁴ Takiego jak „powoływanie lub odwoływanie arbitrów, ustalanie miejsca postępowania polubownego, wydłużenie terminu na wydanie orzeczenia lub uzyskanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w odpowiedzi na pytania merytoryczne przewidziane prawem angielskim w ramach procedury określonej mianem »przedstawienia sprawy szczególnej« [...]” (sprawozdanie P. Schlossera, przywołane w przepisie 25, pkt 64).

³⁵ Ibidem.

³⁶ Ibidem, pkt 65. Podobnie motyw 12 rozporządzenia nr 1215/2012 stanowi jasno, że jego przepisy nie mają zastosowania do żadnego powództwa lub orzeczenia dotyczącego uchylenia, kontroli, zaskarżenia, uznania lub wykonania orzeczenia arbitrażowego.

³⁷ Sprawozdanie D. I. Evrigenisa i K. D. Kerameusa (przywołane w przypisie 24, pkt 35). Można powołać się również na sprawozdanie heidelberskie (przywołane w przypisie 22), w którym wskazano w pkt 106, że art. 1 ust. 2 lit. d) rozporządzenia nr 44/2001 kompleksowo wyłącza nie tylko postępowania polubowne, lecz także postępowania przed sądami państwa dotyczące arbitrażu, które mają charakter nadzorczy, uzupełniający lub stanowią wykonanie orzeczenia.

³⁸ Wyrok z dnia 25 lipca 1991 r. (C-190/89, EU:C:1991:319, pkt 18). W tej sprawie do Trybunału zwrócono się o ustalenie, czy wyłączenie dotyczące sądownictwa polubownego przewidziane w konwencji brukselskiej obejmuje również postępowania toczące się przed sądem krajowym, a jeżeli tak, czy wyłączenie to ma zastosowanie również wówczas, gdy w postępowaniu tym podnoszona jest kwestia prejudycjalna dotycząca istnienia lub ważności umowy o arbitraż. Zobacz także wyrok z dnia 17 listopada 1998 r., Van Uden (C-391/95, EU:C:1998:543, pkt 31); opinia rzecznik generalnej J. Kokott wydana w sprawie Allianz i Generali Assicurazioni Generali (C-185/07, EU:C:2008:466, pkt 45, 47).

³⁹ Ibidem, pkt 26. Zobacz także sprawozdanie P. Jenarda (przywołane w przypisie 23, s. 10).

konwencji brukselskiej, wówczas ma ona zastosowanie⁴⁰. Wreszcie w sprawie Gazprom⁴¹ do Trybunału zwrócono się, by orzekł, czy rozporządzenie nr 44/2001 sprzeciwia się uznaniu i wykonaniu przez państwo członkowskie lub odmowie uznania i wykonania orzeczenia arbitrażowego wydanego przez sąd polubowny w innym państwie członkowskim, w którym to orzeczeniu zakazano stronie postępowania polubownego dochodzenia określonych roszczeń przed sądem pierwszego państwa członkowskiego. Trybunał udzielił na to pytanie odpowiedzi przeczącej, zauważając, że rozporządzenie nr 44/2001 nie reguluje uznawania i egzekwowania w jednym państwie członkowskim orzeczenia wydanego przez sąd polubowny w innym państwie członkowskim.

48. W mojej ocenie z powyższego jasno wynika, że orzeczenie powtarzające treść orzeczenia arbitrażowego, takie jak wyrok wydany na podstawie art. 66 ust. 2 Arbitration Act 1996, jest objęte wyłączeniem dotyczącym sądownictwa polubownego przewidzianym w art. 1 ust. 2 lit. d) rozporządzenia nr 44/2001. Ponadto wydaje się, że sąd odsyłający i wszystkie strony postępowania przed Trybunałem zgadzają się z tą wykładnią.

49. Jak słusznie zauważają Klub, Zjednoczone Królestwo i Komisja, wyłączenie sądownictwa polubownego z zakresu przedmiotowego rozporządzenia nr 44/2001 skutkuje w szczególności uniemożliwieniem wykorzystania tego rozporządzenia w celu wykonania orzeczenia arbitrażowego w innym państwie członkowskim poprzez przekształcenie go najpierw w wyrok, a następnie wystąpienie do sądów innego państwa członkowskiego o wykonanie tego wyroku na podstawie rozdziału III tego rozporządzenia⁴².

50. Nie tak jednak wygląda scenariusz w niniejszej sprawie. W tym przypadku nie podejmuje się próby uznania lub wykonania angielskiego wyroku wydanego na podstawie art. 66 Arbitration Act 1996 w innym państwie członkowskim. Sprawa dotyczy skutku takiego wyroku, w sytuacji gdy jest on niespójny z orzeczeniem wydanym w innym państwie członkowskim, o którego uznanie i wykonanie wystąpiono w Anglii i Walii.

51. Pojawia się zatem pytanie, czy ten scenariusz wchodzi w zakres przewidziany art. 34 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001.

52. Podobnie jak Klub, Zjednoczone Królestwo oraz Komisja uważam, że z trzech przedstawionych dalej powodów wyrok wydany na podstawie art. 66 Arbitration Act 1996 wyraźnie stanowi w uznającym państwie członkowskim „orzeczenie” dla celów art. 34 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001.

53. Po pierwsze, w art. 32 rozporządzenia nr 44/2001 określono pojęcie „orzeczenia” bardzo szeroko⁴³. Definicja ta ma zastosowanie do wszystkich przepisów tego rozporządzenia, w których pojawia się to pojęcie⁴⁴, w tym art. 34 pkt 3.

⁴⁰ Wyrok z dnia 17 listopada 1998 r. (C-391/95, EU:C:1998:543, pkt 33, 34).

⁴¹ Wyrok z dnia 13 maja 2015 r. (C-536/13, EU:C:2015:316).

⁴² Zobacz podobnie T. Hartley, Arbitration and the Brussels I Regulation – Before and After Brexit, *Journal of Private International Law*, 2021, Vol. 17, No 1, 72. Zobacz także zdarzenia przedstawione w pkt 60 niniejszej opinii.

⁴³ Zobacz definicję przytoczoną w pkt 5 niniejszej opinii.

⁴⁴ Zobacz podobnie wyrok z dnia 2 czerwca 1994 r., Solo Kleinmotoren (C-414/92, EU:C:1994:221, pkt 15, 20). Artykuł 25 konwencji brukselskiej, który był przedmiotem wykładni w tym wyroku, ma taką samą treść jak art. 32 rozporządzenia nr 44/2001.

54. Po drugie, w pkt 17 wyroku Solo Kleinmotoren Trybunał orzekł, że aby zostać zakwalifikowane jako „orzeczenie” w rozumieniu konwencji brukselskiej, „orzeczenie musi pochodzić od organu sądowego należącego do umawiającego się państwa i orzekającego mocą jego własnych kompetencji w przedmiocie kwestii spornych między stronami”⁴⁵.

55. Wyrok wydany na podstawie art. 66 ust. 2 Arbitration Act 1996 w pełni spełnia te warunki. Z zawartego w postanowieniu odsyłającym opisu procedury, w ramach której angielskie sądy wydają wyrok, aby nadać skuteczność orzeczeniu arbitrażowemu na podstawie art. 66 Arbitration Act 1996, wynika, że procedura ta nie obejmuje automatycznego zatwierdzania orzeczenia ani nie stanowi podstemplowania orzeczenia. Sąd wysłuchuje argumentów stron i rozstrzyga o szeregu zagadnień materialnych, takich jak właściwość arbitra, interes wymiaru sprawiedliwości w wydaniu orzeczenia (kwestie praktyczności i użyteczności wydania orzeczenia), zagadnienia porządku publicznego i interes osób trzecich. W celu ustalenia tych kwestii sąd może zarządzić dochodzenie i zbadać różne okoliczności faktyczne i prawne⁴⁶. Wynika z tego, jak wskazano w postanowieniu odsyłającym, że sąd rozpoznający wniosek na podstawie art. 66 może rozstrzygać istotne kwestie materialne między stronami, mimo iż nie są one tożsame z zagadnieniami lub kwestiami rozstrzyganymi przez sąd polubowny i objęte orzeczeniem arbitrażowym.

56. Wydaje się również, jak słusznie zauważają Zjednoczone Królestwo i Komisja w uwagach na piśmie, że uprawnienie do decydowania, czy wydać orzeczenie powtarzające treść orzeczenia arbitrażowego nie wynika z orzeczenia arbitrażowego ani porozumienia stron o poddaniu sporu arbitrażowi, ale z właściwości przyznanej sądom angielskim w tym celu, która to właściwość obejmuje rozstrzyganie sporu materialnego między stronami. Wbrew twierdzeniom rządów niemieckiego i francuskiego sąd angielski nie znajduje się w takiej samej sytuacji co sąd zatwierdzający ugodę zawartą przez strony, co miało miejsce w okolicznościach prowadzących do wydania wyroku Solo Kleinmotoren, w którym Trybunał orzekł, iż „[u]gody w sądzie mają zasadniczo charakter umów w tym sensie, że ich warunki zależą przede wszystkim od intencji stron”⁴⁷. Jak słusznie zauważyła Komisja w uwagach na piśmie, orzeczenie arbitrażowe nie jest wyrazem porozumienia między stronami w kwestiach będących jego przedmiotem, ale raczej orzeczeniem w przedmiocie sporu w tych kwestiach.

57. Po trzecie, zgadzam się z uwagami na piśmie przedstawionymi przez Klub i Zjednoczone Królestwo w zakresie, w jakim twierdzą oni, że fakt, iż wyrok wydany na podstawie art. 66 Arbitration Act 1996 nie odnosi się do każdej z kwestii podniesionych przed sądem polubownym, nie uniemożliwia uznania go za „orzeczenie” dla celów art. 34 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001⁴⁸. W szczególności nie istnieje wymóg, aby sąd musiał rozstrzygać wszystkie elementy materialne sporu, aby wydać orzeczenie spełniające cele tego przepisu. Przykładowo w wyroku Gambazzi Trybunał stwierdził, że dla uznania orzeczeń za „orzeczenia” [objęte zakresem konwencji brukselskiej] wystarczy, by były one „orzeczeniami sądowymi, które [...] stanowiły lub mogły stanowić w tym państwie pochodzenia przedmiot postępowania spornego pod różnymi postaciami”⁴⁹. W tamtej sprawie za „orzeczenie” uznano wyrok zaoczny wydany przez angielski

⁴⁵ Ibidem, pkt 17.

⁴⁶ W tym przypadku był to siedmiodniowy proces, w toku którego przeprowadzono dowody co do okoliczności faktycznych i dowody z opinii biegłych w dziedzinie prawa hiszpańskiego. Zobacz pkt 20 niniejszej opinii.

⁴⁷ Wyrok z dnia 2 czerwca 1994 r. (C-414/92, EU:C:1994:221, pkt 18).

⁴⁸ W postanowieniu odsyłającym sąd odsyłający zwraca się z pytaniem, czy wyrok wydany na podstawie art. 66 Arbitration Act 1996 stanowi „orzeczenie”, w sytuacji gdy sąd krajowy orzekł w pewnych, choć nie wszystkich, aspektach merytorycznych sporu między stronami, które stanowiły wcześniej przedmiot postępowania przed sądem polubownym.

⁴⁹ Wyrok z dnia 2 kwietnia 2009 r. (C-394/07, EU:C:2009:219, pkt 23). W niniejszej sprawie państwo hiszpańskie poddało się jurysdykcji sądu angielskiego, a postępowanie prowadzące do wydania wyroku na podstawie art. 66 miało charakter kontradyktoryjny.

sąd, gdy pozwany został wykluczony z postępowania ze względu na niezastosowanie się do postanowienia sądu, niezależnie od tego, że ów sąd nie badał roszczeń powoda co do istoty, ale ograniczył się w swoich rozważaniach do tego, czy spełniono wymogi umożliwiające wydanie wyroku zaocznego.

58. Prawdą jest, że pkt 17 wyroku *Solo Kleinmotoren*⁵⁰ w wersji angielskiej zawiera odniesienie do „the issues” („konkretnych kwestii”) pomiędzy stronami. Z pkt 21 tego wyroku, który zawiera w wersji angielskiej odniesienie do „a matter at issue” („kwestii spornej”) między stronami, oraz z wersji pkt 17 w języku postępowania, a więc w języku niemieckim, wynika jednak, że użycie rodzajnika określonego w wersji angielskiej nie miało nieść żadnego znaczenia⁵¹.

59. Podzielam również zdanie Klubu, rządu niemieckiego⁵², Zjednoczonego Królestwa i Komisji, że art. 34 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 ma zastosowanie do wszelkich niedających się ze sobą pogodzić orzeczeń wydanych w sporze między tymi samymi stronami w państwie członkowskim, w którym wystąpiono o uznanie, niezależnie od tego, czy przedmiot orzeczenia wchodzi w zakres przedmiotowy rozporządzenia nr 44/2001. Innymi słowy, wyłączenie sądownictwa polubownego poprzez art. 1 ust. 2 lit. d) tego rozporządzenia nie ma zastosowania w taki sposób, by wyłączać takie orzeczenia z zakresu art. 34 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001.

60. Artykuł 1 ust. 2 rozporządzenia nr 44/2001 nie rozstrzyga, czy orzeczenie z art. 34 pkt 3 tego rozporządzenia wchodzi w zakres rozporządzenia z tej prostej przyczyny, że przepisy te uchwalono w różnych celach i służą one realizacji różnych zamiarów.

61. Co się tyczy celów art. 1 ust. 2 rozporządzenia nr 44/2001, jeżeli „orzeczenie” zdefiniowane w art. 32 tego rozporządzenia wchodzi w zakres przedmiotowy tego rozporządzenia, może ono podlegać wzajemnemu uznawaniu i dzięki temu „podróżować”. Posługując się opisem przytoczonym przez Klub: „Artykuł 1 dotyczy stosowania rozporządzenia do postępowania, które w przypadku wniosku o wykonanie w ramach rozdziału III jest określane poprzez przedmiot orzeczenia, które ma być wykonane (w tym przypadku wyrok hiszpański)” oraz „[g]dy poprzez odniesienie do tego postępowania zostanie stwierdzone, że rozporządzenie ma zastosowanie, art. 1 nie odgrywa już żadnej roli”.

62. Jak zauważają Klub, rząd niemiecki, Zjednoczone Królestwo i Komisja, art. 34 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 służy odmiennemu celowi, a mianowicie ma chronić integralność wewnętrznego porządku prawnego państwa członkowskiego oraz zapewnić, aby praworządności nie zakłócała konieczność uznawania orzeczeń zagranicznych, które są sprzeczne z orzeczeniami sądów danego kraju. W sprawozdaniu P. Jenarda wskazano tę podstawową zasadę w konwencji brukselskiej⁵³. Trybunał rozwinął tę zasadę, by poprzeć swój tok rozumowania w wyroku *Solo Kleinmotoren*⁵⁴. Wykładni art. 34 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 dokonuje się zatem w świetle wymogu, aby nie dochodziło do zakłócenia praworządności w państwie członkowskim, w którym wystąpiono o uznanie⁵⁵.

⁵⁰ Wyrok z dnia 2 czerwca 1994 r. (C-414/92, EU:C:1994:221).

⁵¹ Wersja niemiecka pkt 17 stanowi: „über [...] Streitpunkte”. Zobacz także wersja francuska („sur des points litigieux”) i włoska („su questioni controverse”) tego punktu.

⁵² Rząd niemiecki jest ostatecznie zdania, że orzeczenia sądów państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie, które mają związek z krajowym postępowaniem polubownym, pozostają poza zakresem art. 34 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001.

⁵³ Sprawozdanie P. Jenarda (przywołane w przypisie 23), s. 45: „praworządność w danym państwie byłaby zakłócona, gdyby możliwe było czerpanie korzyści z dwóch sprzecznych orzeczeń”.

⁵⁴ Wyrok z dnia 2 czerwca 1994 r. (C-414/92, EU:C:1994:221, pkt 21).

⁵⁵ Zobacz podobnie opinia rzecznika generalnego P. Légera w sprawie *Italian Leather* (C-80/00, EU:C:2002:107, pkt 53).

63. Ponieważ wyłączenie określonych zagadnień z zakresu przedmiotowego rozporządzenia nr 44/2001 doprowadziło do ryzyka wydania orzeczeń, których nie da się pogodzić, należało przyjąć zasady regulujące takie okoliczności. W opinii rzecznika generalnego M. Darmona w sprawie *Rich* i opinii rzecznik generalnej J. Kokott w sprawie *Allianz i Generali Assicurazioni Generali*⁵⁶ wprost wskazano na ryzyko w dziedzinie sądownictwa polubownego. Na podstawie art. 1 ust. 2 tego rozporządzenia wiele istotnych spraw, w tym stan cywilny lub zdolność do czynności prawnych osób fizycznych, testamenty i dziedziczenie, upadłość, niewypłacalność i zabezpieczenie społeczne, zdaje się wykraczać poza zakres rozporządzenia nr 44/2001. Podzielałam zatem stanowisko Klubu, rządu niemieckiego, Zjednoczonego Królestwa i Komisji, że praworządność i wewnętrzny porządek prawny państwa członkowskiego byłyby poważnie zakłócone, gdyby sądy były zobowiązane do ignorowania orzeczeń we wszystkich tych sprawach, wydanych w ramach właściwości innych sądów tego samego państwa członkowskiego, które to orzeczenia mogły nabrać powagi rzeczy osądzonej, na rzecz potencjalnie wydanego później orzeczenia sądu innego państwa członkowskiego orzekającego w tej samej sprawie. Wobec braku jasnych przepisów stanowiących inaczej można racjonalnie stwierdzić, że prawodawca Unii nie zamierzał przyjąć przepisów, które miałyby tak destrukcyjny wpływ na praworządność państw członkowskich.

64. Wyrok Trybunału wydany w sprawie *Hoffmann*⁵⁷ również jasno stanowi, że wyrok wydany przez sąd państwa, w którym wystąpiono o uznanie orzeczenia zagranicznego, powinien cieszyć się należytych poważaniem, niezależnie od tego, że przedmiot pierwszego wyroku wykracza poza zakres rozporządzenia nr 44/2001. W sprawie *Hoffmann* orzeczeniem niemieckim nakazano mężowi zapłatę alimentów na rzecz żony, z którą w Niemczech był w separacji. Następnie uzyskał on wyrok rozwodowy wydany przez sąd niderlandzki, który to wyrok nie został uznany w Niemczech. W czasie istotnym dla sprawy konwencja brukselska wyłączała stan cywilny osób fizycznych z zakresu jej stosowania, ale obejmowała świadczenia alimentacyjne między małżonkami. W kontekście postępowania o wykonanie niemieckiego orzeczenia w Niderlandach do Trybunału zwrócono się z pytaniem, czy należy odmówić wykonania na podstawie art. 27 ust. 3 konwencji brukselskiej⁵⁸ z tego powodu, że nie można go pogodzić z niderlandzkim wyrokiem rozwodowym. Trybunał orzekł, że sąd niderlandzki powinien odmówić wykonania orzeczenia niemieckiego. Zauważył między innymi, że „sporne orzeczenia niosą konsekwencje prawne, które wzajemnie się wykluczają” oraz że „[o]rzeczenie zagraniczne, które w sposób konieczny zakłada istnienie związku małżeńskiego, musiałyby być wykonane, mimo iż małżeństwo zostało rozwiązane wyrokiem wydanym w ramach postępowania między tymi samymi stronami w państwie, w którym wystąpiono o wykonanie”⁵⁹.

65. Zgadza się z Komisją, że stanowisko Trybunału przyjęte w wyroku *Hoffmann*⁶⁰ spełnia wymogi systemu jurysdykcji ustanowionego przez rozporządzenie nr 44/2001 poprzez wzmocnienie ważności wyroków w jurysdykcjach, w których zostały wydane. Orzeczenie niemieckie i niderlandzki wyrok rozwodowy nie mogłyby istnieć w tym samym systemie prawnym. Gdyby konwencja brukselska zezwalała na taki stan rzeczy, podważałoby to

⁵⁶ Opinia rzecznika generalnego M. Darmona (C-190/89, EU:C:1991:58, pkt 102); opinia rzecznik generalnej J. Kokott (C-185/07, EU:C:2008:466, pkt 70–73).

⁵⁷ Wyrok z dnia 4 lutego 1988 r. (145/86, EU:C:1988:61).

⁵⁸ Artykuł poprzedzający art. 34 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001.

⁵⁹ Wyrok z dnia 4 lutego 1988 r., *Hoffmann* (145/86, EU:C:1988:61, pkt 24).

⁶⁰ *Ibidem*.

praworządność w Niderlandach⁶¹. Ponieważ dla celów niniejszej analizy nie ma powodu, by dokonywać rozróżnienia między różnymi wyjątkami zawartymi w art. 1 ust. 2 rozporządzenia nr 44/2001, nieistotne jest, że wyrok Hoffmann nie dotyczy art. 1 ust. 2 lit. d).

66. Wreszcie przekonuje mnie również argument przedstawiony przez Klub, Zjednoczone Królestwo i Komisję, że wykładnia art. 34 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001, w myśl której orzeczenia sądu krajowego nadające skuteczność orzeczeniom arbitrażowym, takie jak sporny wyrok wydany na podstawie art. 66 ust. 2, nie należą do zakresu tego przepisu, powoduje co najmniej dwie anomalie.

67. Po pierwsze, zgodnie z art. 34 pkt 4 rozporządzenia nr 44/2001 orzeczenie wydane wcześniej w państwie trzecim, które z definicji wykracza poza zakres tego rozporządzenia, może wykluczyć uznanie późniejszego niespójnego orzeczenia wydanego w państwie członkowskim innym niż państwo, w którym wystąpiono o uznanie. Z drugiej strony niespójne orzeczenie wydane w państwie członkowskim, w którym wystąpiono o uznanie, którego zakres przedmiotowy uznano by za wykraczający poza zakres rozporządzenia nr 44/2001, nie miałyby takiego skutku. Przykładowo orzeczenie wydane przez sąd w Boliwii, a więc państwie trzecim, mogłoby uniemożliwić uznanie orzeczenia wydanego przez sąd w Irlandii, a więc państwie członkowskim, we Francji, a więc innym państwie członkowskim, podczas gdy na orzeczenie wydane przez sąd francuski nie można byłoby się powołać, aby zapobiec uznaniu orzeczenia irlandzkiego we Francji.

68. Po drugie, zagraniczne orzeczenie arbitrażowe byłoby wyżej w porządku prawnym państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie, w porównaniu z krajowym orzeczeniem arbitrażowym, które zostało wykonane przez sądy tego państwa członkowskiego. Jeżeli państwo członkowskie uznało zagraniczne orzeczenie arbitrażowe na podstawie konwencji nowojorskiej z 1958 r., nie może następnie powołać się na rozporządzenie nr 44/2001 w celu wykonania orzeczenia państwa członkowskiego, które jest sprzeczne z zagranicznym orzeczeniem arbitrażowym. Krajowe orzeczenie arbitrażowe wykonane w drodze orzeczenia sądu w państwie członkowskim, w którym wystąpiono o uznanie, byłoby niżej w hierarchii, ponieważ ani nie cieszyłoby się statusem orzeczenia w rozumieniu konwencji nowojorskiej z 1958 r.⁶², ani nie byłoby objęte ochroną przewidzianą w art. 34 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001. Gdyby w niniejszej sprawie wyrok wydany na podstawie art. 66 nie wykluczał wykonania wyroku hiszpańskiego w Anglii, orzeczenie arbitrażowe byłoby pozbawione skutków prawnych w jurysdykcji właściwej dla miejsca postępowania polubownego, ale mogłoby być mimo wszystko wykonane w innym państwie członkowskim zamiast wyroku hiszpańskiego. Ilustruje to przykład podany przez Komisję w uwagach na piśmie. Jeżeli sądy francuskie uznają, że konwencja nowojorska z 1958 r. wymaga od nich uznania orzeczenia arbitrażowego, rozporządzenie nr 44/2001 nie stałoby na przeszkodzie wykonaniu orzeczenia arbitrażowego we Francji, a sądy francuskie nie miałyby obowiązku uznać wyroku hiszpańskiego w zakresie, w jakim nie daje się on pogodzić z orzeczeniem arbitrażowym.

⁶¹ Ten sam pogląd występuje w doktrynie prawniczej. Zobacz przykładowo T. Hartley (przywołany w przypisie 42 powyżej): „[...] widzieliśmy w sprawie Hoffmann [...], że wyrok pozostający poza zakresem przedmiotowym rozporządzenia (lub konwencji) może mimo wszystko stanowić przeszkodę dla uznania lub wykonania orzeczenia wydanego w innym państwie członkowskim. Ma to sens. Z perspektywy danego systemu prawnego konflikt między dwoma orzeczeniami jest tak samo nie do przyjęcia, jeżeli jeden wyrok pozostaje poza zakresem rozporządzenia Bruksela: znaczenie ma to, czy obydwa orzeczenia są ważne w obrębie danego systemu prawnego”.

⁶² Artykuł I ust. 1 konwencji nowojorskiej z 1958 r. przewiduje zastosowanie konwencji do uznawania orzeczeń wydanych na terytorium państwa innego niż tylko państwo, w którym wystąpiono o uznanie orzeczenia arbitrażowego.

69. Podsumowując, zgadzam się z Klubem, Zjednoczonym Królestwem i Komisją, że wyrok wydany na podstawie art. 66 ust. 2 Arbitration Act 1996 może stanowić „orzeczenie wydane [...] w państwie członkowskim, w którym wystąpiono o uznanie” dla celów art. 34 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001, niezależnie od tego, czy wchodzi on w zakres przedmiotowy tego rozporządzenia czy nie.

70. Proponuję zatem, aby Trybunał udzielił odpowiedzi na pytania pierwsze i drugie stwierdzeniem, że orzeczenie powtarzające treść orzeczenia arbitrażowego wydane na podstawie art. 66 ust. 2 Arbitration Act 1996 może stanowić „orzeczenie” państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie, relewantne dla celów art. 34 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001, niezależnie od tego, że orzeczenie takie wykracza poza zakres tego rozporządzenia w świetle jego art. 1 ust. 2 lit. d).

C. W przedmiocie pytania trzeciego

71. W pytaniu trzecim sąd odsyłający zmierza do ustalenia, czy – jeżeli Trybunał uzna, że art. 34 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 nie ma zastosowania – sąd odsyłający może powołać się na art. 34 pkt 1 tego rozporządzenia, aby odmówić uznania lub wykonania orzeczenia innego państwa członkowskiego ze względu na istnienie wcześniejszego krajowego orzeczenia arbitrażowego lub orzeczenia powtarzającego treść orzeczenia arbitrażowego wydanego przez sąd państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie. W szczególności sąd odsyłający zwraca się z pytaniem, czy w takich okolicznościach może on powołać się na art. 34 pkt 1, czy też art. 34 pkt 3 i 4 wyczerpują podstawy odmowy uznania lub wykonania ze względu na powagę rzeczy osądzonej lub brak możliwości pogodzenia orzeczeń.

72. W świetle odpowiedzi, którą proponuję jako odpowiedź Trybunału na pierwsze dwa pytania, w której ustosunkowałem się do zagadnień podniesionych w postępowaniu głównym i która umożliwia sądowi odsyłającemu rozstrzygnięcie kolizji między wyrokiem wydanym na podstawie art. 66 a wyrokiem hiszpańskim, sugeruję, że nie ma konieczności udzielania odpowiedzi na pytanie trzecie. Jednakże dla zachowania kompletności odpowiedzi oraz na wypadek ewentualnego przyjęcia przez Trybunał odmiennego stanowiska niż proponowana odpowiedź na pierwsze dwa pytania, odniosę się pokrótce do pytania trzeciego.

73. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału wykładni art. 34 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 należy dokonywać w sposób ścisły, jako że stanowi on przeszkodę w realizacji jednego z podstawowych celów tego rozporządzenia. W związku z tym można się na niego powoływać jedynie w wyjątkowych przypadkach⁶³. O ile na mocy zastrzeżenia zawartego w art. 34 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 państwa członkowskie mają co do zasady swobodę określania wymogów porządku publicznego, o tyle rozporządzenie to definiuje granice tego pojęcia⁶⁴. W związku z tym, chociaż do Trybunału nie należy ustalanie, jakie elementy obejmuje porządek publiczny państwa członkowskiego, należy do niego jednak kontrolowanie, w jakich granicach sąd państwa członkowskiego może powoływać się na to pojęcie, gdy odmawia uznania orzeczenia wydanego przez sąd innego państwa członkowskiego⁶⁵.

⁶³ Wyrok z dnia 25 maja 2016 r., Meroni (C-559/14, EU:C:2016:349, pkt 38 i przytoczone tam orzecznictwo).

⁶⁴ Ibidem, pkt 39 i przytoczone tam orzecznictwo.

⁶⁵ Ibidem, pkt 40 i przytoczone tam orzecznictwo.

74. Z orzecznictwa Trybunału wynika również, że możliwość powołania na porządek publiczny przewiduje się tylko w przypadku, gdy uznanie lub wykonanie orzeczenia wydanego w innym państwie członkowskim stanowiłoby oczywiste naruszenie normy prawnej uważanej za zasadniczą w porządku prawnym państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie, lub prawa uznanego za podstawowe w tym porządku prawnym⁶⁶. W wyroku Hoffmann⁶⁷ Trybunał orzekł, że powołanie się na porządek publiczny, które jest możliwe wyłącznie w wyjątkowych przypadkach, nie jest w każdym razie możliwe, gdy zachodzi sprzeczność orzeczenia zagranicznego z orzeczeniem krajowym. Takie zagadnienie podlega zatem rozstrzygnięciu na podstawie art. 27 ust. 3 konwencji brukselskiej⁶⁸.

75. Możliwe jest również powołanie się na sprawozdanie P. Jenarda⁶⁹, w którym zauważono, że sprawa, w której orzeczenia zagranicznego nie da się pogodzić z orzeczeniem wydanym przez sąd krajowy, jest w istniejących konwencjach postrzegana albo jako kwestia porządku publicznego, albo kwestia uregulowana przepisem szczególnym. Sprawozdanie stanowi, że „postrzeganie tej kwestii jako kwestii porządku publicznego wiązałoby się z ryzykiem nadmiernie szerokiego interpretowania pojęcia porządku publicznego”.

76. Ponadto, jak zauważył rzecznik generalny N. Wahl w swojej opinii w sprawie Salzgitter Mannesmann Handel, art. 34 pkt 2, 3 i 4 rozporządzenia nr 44/2001 stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 34 pkt 1, który ma charakter ogólny. Ten ostatni artykuł nie znajduje zatem zastosowania w zakresie, w jakim właściwe względy porządku publicznego zostały uwzględnione w innych wyjątkach⁷⁰.

77. Zgadzam się zatem z uwagą rządu francuskiego, że prawodawca Unii zamierzał w art. 34 pkt 3 i 4 rozporządzenia nr 44/2001 uregulować w sposób wyczerpujący kwestię powagi rzeczy osądzonej lub braku możliwości pogodzenia orzeczeń, wykluczając możliwość powołania się w tym kontekście na porządek publiczny. Z powyższego wynika, że Trybunał nie powinien przyjmować wykładni rozszerzającej art. 34 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001, która ograniczałaby skuteczność pkt 3 i 4 tego artykułu ani ułatwiać obchodzenia przesłanek określonych w tych ustępach.

78. Gdyby Trybunał uznał, że art. 34 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 nie ma zastosowania do okoliczności przedmiotowego odesłania prejudycjalnego, sugeruję, by orzekł, iż sąd odsyłający nie może powołać się na art. 34 pkt 1 tego rozporządzenia, aby odmówić uznania lub wykonania orzeczenia wydanego w innym państwie członkowskim ze względu na istnienie wcześniejszego krajowego orzeczenia arbitrażowego lub orzeczenia powtarzającego treść orzeczenia arbitrażowego wydanego przez sąd tego samego państwa członkowskiego, oraz iż art. 34 pkt 3 i 4 rozporządzenia nr 44/2001 wyczerpują podstawy odmowy uznania lub wykonania ze względu na powagę rzeczy osądzonej lub brak możliwości pogodzenia orzeczeń.

⁶⁶ Ibidem, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo.

⁶⁷ Wyrok z dnia 4 lutego 1988 r. (145/86, EU:C:1988:61, pkt 21).

⁶⁸ Artykuł poprzedzający art. 34 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001.

⁶⁹ Sprawozdanie P. Jenarda (przywołane w przypisie 23), s. 45.

⁷⁰ Opinia rzecznika generalnego N. Wahla (C-157/12, EU:C:2013:322, pkt 30).

VI. Wniosek

79. Mając na uwadze powyższe rozważania, proponuję, aby na pytania prejudycjalne przedłożone przez High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Commercial Court) [sąd wyższej instancji (Anglia i Walia), wydział Queen's Bench (izba gospodarcza), Zjednoczone Królestwo] Trybunał odpowiedział w następujący sposób:

Orzeczenie powtarzające treść orzeczenia arbitrażowego wydane na podstawie art. 66 ust. 2 Arbitration Act 1996 (ustawy o arbitrażu z 1996 r.) może stanowić „orzeczenie” państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie, relewantne dla celów art. 34 pkt 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych, niezależnie od tego, że takie orzeczenie wykracza poza zakres tego rozporządzenia w świetle jego art. 1 ust. 2 lit. d).